

Удод М.В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

Дорош В.С.,
*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ (НАВЧАННЯ) В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС ТА ЗСУ

В сучасних умовах розвитку законодавства України про Національну поліцію, а також з прийняттям низки нормативно-правових актів з безпекової та оборонної політики держави, які спрямовані на подальший розвиток Збройних Сил України, великого значення набуває дослідження правовідносин між закладами вищої освіти МВС, Збройних Сил України і особою, які виникають при укладанні контракту про навчання, оскільки дане питання регулюється в особливому порядку. Також є необхідність вжиття дієвих заходів з підвищення рівня організаційно-правового регулювання проходження навчання курсантами, припинення навчання за власним бажанням та у зв'язку з хворобою особи.

Порівнюючи правовідносини, які виникають між курсантом та вищими навчальними закладами із специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України та вищими військовими навчальними закладами, слід звернутись до чинного законодавства України, яке регулює дані правовідносини. Закон України «Про Національну поліцію» визначає, що до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, можуть бути зараховані громадяни України, яким станом на 31 грудня року вступу виповнилося 17 років [1]. Варто зазначити, що ч. 2 ст. 74 Закону України «Про Національну поліцію» також містить положення, згідно якого підготовка фахівців за державним замовленням у закладах вищої освіти із

специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, проводиться на підставі контракту про здобуття освіти, який укладається між навчальним закладом, відповідним органом поліції та особою, яка навчається. Тобто, договір (контракт) про здобуття освіти у вищому навчальному закладі МВС є тристороннім. Встановлення правових відносин між курсантами вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, яким не виповнилося 18 років, і державою здійснюється відповідно до вимог Цивільного кодексу України. Контракт є підставою для видання наказу про прийняття особи на службу в поліції та/або призначення її на відповідну посаду [1].

В той же час, законодавство України, яке регулює порядок вступу та проходження навчання у вищих військових навчальних закладах та вищих навчальних закладах МВС визначає порядок та підстави відшкодування витрат, пов'язаних з утриманням особи у вищому навчальному закладі, точніше дане питання регулюється ч. 4 та ч. 5 статті 74 Закону України «Про Національну поліцію», де визначено, що такі витрати відшкодовуються особою, яка достроково розірвала контракт про здобуття вищої освіти, Міністерству внутрішніх справ України. Схоже положення зазначене в ч. 10 ст. 25 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», яка визначає підстави та порядок відшкодування Міністерству оборони України та іншим центральним органам виконавчої влади, яким підпорядковані ці заклади освіти, витрати, пов'язані з утриманням курсанта у закладі вищої освіти [1, 3].

Водночас, витрати, пов'язані з утриманням у вищому навчальному закладі, відшкодовують лише особи, з якими було укладено контракт про здобуття освіти. Тобто це громадяни України, які були зараховані на навчання до закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання за державним замовленням.

Законодавство України чітко визначає підстави відшкодування вартості навчання. Закон України «Про Національну поліцію» визначає наступні підстави

відшкодування вартості навчання: 1) дострокове розірвання контракту про здобуття освіти; 2) звільнені зі служби в поліції протягом трьох років після закінчення вищезазначених навчальних закладів. Але особа не відшкодовує вартість навчання в вищому навчальному закладі у випадку, якщо вона була звільнена зі служби в поліції через хворобу, за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції (п. 2 ч. 1 ст. 77 Закону) та у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів (п. 7 ч. 1 ст. 77 Закону) [1].

Також Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» визначає наступні підстави відшкодування вартості навчання: 1) в разі дострокового розірвання контракту через небажання продовжувати навчання або через недисциплінованість; 2) систематичне невиконання умов контракту військовослужбовцем; 3) невиконання освітньої програми (індивідуального навчального плану – за його наявності); 4) в разі відмови від подальшого проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу після закінчення закладу вищої освіти; 5) особи офіцерського складу, які звільняються з військової служби протягом п'яти років (десяти років – для осіб офіцерського складу, які оволоділи спеціальностями льотного складу авіації) після закінчення вищого військового навчального закладу або військового навчального підрозділу закладу вищої освіти [3]. Однак в даному законі відсутнє положення, коли особа не відшкодовує вартість навчання у військовому закладі вищої освіти через хворобу, за рішенням медичної комісії про непридатність до проходження служби в ЗСУ.

Як правило, після того, як особа достроково розірвала контракт через небажання продовжувати навчання, або з інших підстав, ЗВО пропонують добровільно відшкодувати вартість навчання за відповідний період. В тому разі, якщо особа добровільно не відшкодовує заявлену вимогу, заклади вищої освіти мають право звернутися до суду, що передбачено ч. 5 ст. 74 Закону України «Про

Національну поліцію» та ч. 10 ст. 25 ЗУ «Про військовий обов'язок і військову службу» [1, 3].

Зокрема, нормативно-правовими актами, які регулюють порядок навчання у вищих військових навчальних закладах та ВНЗ МВС встановлено, що відшкодування здійснюється в розмірі фактичних витрат, пов'язаних із: 1) грошовим, продовольчим та речовим забезпеченням; 2) перевезенням до місця проведення щорічної основної і канікулярної відпустки та у зворотному напрямку, за направленням до місця служби після закінчення навчального закладу; 3) оплатою комунальних послуг і вартості спожитих енергоносіїв. Всі витрати відшкодовуються згідно з договором про підготовку фахівця в навчальному закладі.

Аналізуючи судову практику з даного питання, з'ясовано, що більшість судових справ з приводу відшкодування витрат за навчання курсантами закладів вищої освіти МВС і ЗСУ вирішуються на користь навчальних закладів. Однак, на нашу думку, є окремі питання, що потребують подальшого нормативно-правового регулювання, і пов'язані з проходженням служби (навчання) курсантами, які не досягли повноліття.

По-перше, це укладання контракту про проходження служби (навчання) між особою, якій не виповнилося 18 років, і державою. Пункт 6 ст. 25 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» встановлює необхідність дотримання вимог Цивільного Кодексу України. Відповідно до ст. 222 ЦК України правочин, який неповнолітня особа вчинила за межами її цивільної дієздатності без згоди батьків (усиновлювачів) піклувальників, може бути визнаний судом недійсним за позовом заінтересованої особи, або може бути схвалений ними у порядку, встановленому ст. 221 ЦК України. Такий порядок можливий, якщо заклади вищої освіти МВС і ЗСУ будуть дотримуватися законодавчих приписів, які встановлюють порядок укладання контрактів на освіту і зобов'язують навчальний заклад один екземпляр контракту надавати

особі, яка його підписала. Із матеріалів судової справи №160/3947/20 випливає, що неповнолітня особа, підписант контракту, після його дострокового розірвання свій екземпляр угоди отримала через шість місяців разом із позовом про відшкодування витрат. Оскільки відповідачу на цей момент, виповнилося 18 років. Отже, ні сам підписант, ні його законні представники не мали можливості протягом встановленого строку оскаржити контракт на навчання, підписаний неповнолітнім.

По-друге, з метою зменшення навантаження на судові органи, щодо розгляду даної категорії справ, слід внести доповнення до ст. 25 Цивільного кодексу України де зазначити, що курсанти ЗВО МВС і ЗСУ яким не виповнилося 18 років, з моменту зарахування до навчального закладу і прийняття Присяги, набувають повного обсягу дієздатності, оскільки за чинним законодавством вони з цього моменту набувають статусу державного службовця.

По-третє, існує нагальна необхідність у розпрацюванні Положення про надання медичних послуг курсантам ЗВО ЗСУ у військових госпіталях Збройних Сил України. На сьогодні, курсанти, яким не виповнилося 18 років, медичне обслуговування отримують у дитячих медичних закладах. А це призводить до того, що у разі хвороби курсанта, він не зможе отримати висновок спеціалізованої медичної установи ЗСУ, щоб бути комісованим за станом здоров'я і за таких обставин не відшкодувати закладу вищої освіти кошти за навчання.

Отже, дослідивши особливості проходження служби (навчання) в ЗВО МВС та ЗСУ, ми пропонуємо: врегулювати питання забезпечення контролю щодо обов'язкової видачі навчальними закладами одного екземпляру контракту про навчання особі, яка його підписала; внести доповнення до ст. 25 Цивільного кодексу України, за яким неповнолітні курсанти ЗВО МВС і ЗСУ набуватимуть повного обсягу дієздатності з моменту зарахування до навчального закладу і прийняття Присяги; розробити Положення про надання медичних послуг

курсантам ЗВО ЗСУ у військових госпіталях ЗСУ, що забезпечуватиме можливість особі, яка може бути комісована за станом здоров'я, не відшкодувати закладу вищої освіти кошти за навчання. Врахування всіх цих пропозицій дасть змогу здійснювати ефективний захист прав та законних інтересів осіб, які проходять службу (навчання) в закладах вищої освіти МВС та ЗСУ.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 22.11.2023).
2. Положення про вищі навчальні заклади МВС: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 14.02.2008 р. № 62. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0193-08> (дата звернення: 22.11.2023).
3. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 22.11.2023).
4. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 5 жовт. 2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 22.11.2023).
5. Справа №760/10349/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80019895> (дата звернення: 22.11.2023).

*Чернищук Н. В.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: НАЦІОНАЛЬНІ І МІЖНАРОДНІ ВИМІРИ

Дана тема є актуальною, особливо в контексті сучасного світу, де стикаємося з численними викликами щодо захисту і забезпечення прав людини.

Національні виміри прав людини охоплюють захист і гарантію прав громадян в межах країни. Це включає створення ефективних юридичних механізмів, системи правосуддя, інституту омбудсмена, політики та програми, спрямовані на захист прав людини.

Конституція України закріплює принцип невідчужуваності та непорушності прав людини (ст. 21). А частина 2 статті 22 Конституції України зазначає, що конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані [1, с. 141].

Задекларовані Україною права та свободи людини та громадянина відображають міжнародні акти.

Тобто, за загальним правилом, права та свободи людини та громадянина є невідчужувані, непорушні та гарантуються державою та конституцією. Так, згідно з статтею 34 кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Забезпечення прав людини має як національний, так і міжнародний вимір. Національні вимоги щодо прав людини встановлюються законами та політиками кожної країни. Це може включати конституцію, закони, положення та інші правові акти, які гарантують основні права та свободи людини. Універсальна